

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้เป็นรายงานเกี่ยวกับ สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ลักษณะระบบเกษตร ระบบการผลิตพืช และข้อมูลการปลูกข้าวในจังหวัดเชียงใหม่ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3.1 ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดเชียงใหม่

3.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,027 ฟุต (310 เมตร) ตั้งอยู่ระหว่าง เส้นรุ้งที่ 17 - 21 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 98 - 99 องศาตะวันออก โดยมีส่วนกว้างที่สุดจากทิศ ตะวันออกถึงตะวันตกกว้างประมาณ 138 กิโลเมตร และส่วนที่ยาวที่สุด คือจากทิศเหนือถึงทิศใต้ ยาวประมาณ 320 กิโลเมตร (ยาวมากที่สุดของประเทศ) และเป็นจังหวัดที่อยู่ห่างจาก กรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 750 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ และประมาณ 720 กิโลเมตรโดยทางรถยนต์

จังหวัดเชียงใหม่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดประเทศเมียนมา (สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่ง สหภาพพม่า) ซึ่งมี พรมแดนยาวประมาณ 227 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดจังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทิศใต้ ติดจังหวัดลำพูน และจังหวัดตาก

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นภูเขาและพื้นที่สูง โดยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 12,566,911 ไร่ มีพื้นที่เกษตรซึ่งเป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขา 1,611,283 ไร่ หรือร้อยละ 13 ของพื้นที่ ทั้งหมด (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2546) สำหรับพื้นที่เพื่อการเกษตร สามารถจำแนกได้ เป็น 3 ภูมิภาคใหญ่ๆ คือ

1. พื้นที่ราบลุ่มหรือพื้นที่นา แบ่งเป็น พื้นที่ราบรับน้ำชลประทาน และพื้นที่ราบ อาศัยน้ำฝน พืชที่ปลูกเป็นหลักคือ ข้าวในฤดูฝน ตามด้วยพืชผัก หรือพืชไร่ ใน

พื้นที่ราบชลประทาน ส่วนพื้นที่ราบอาศัยน้ำฝน ส่วนใหญ่ปลูกเพียงข้าวในฤดูฝนอย่างเดียว

2. พื้นที่ดอนและพื้นที่ราบเชิงเขา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่รับน้ำฝนอย่างเดียว มีส่วนน้อยที่ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอื่นทั้งที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วย อ่างเก็บน้ำ แต่ส่วนใหญ่ไม่มีน้ำพอในการทำการเกษตรฤดูแล้ง พืชที่ปลูกมีทั้งพืชไร่ และ ไม้ผลเป็นหลัก
3. พื้นที่สูง/เขา ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนอย่างเดียวในการทำการเกษตร พืชที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพืชไร่เพียงฤดูเดียว หรือพืชผักอายุสั้น 2-3 ฤดูต่อปี

3.1.2 การปกครอง และประชากร

ในปี 2546 จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 204 ตำบล 2,024 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอและกิ่งอำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอเชียงดาว อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอแม่แตง อำเภอแม่ริม อำเภอสะเมิง อำเภอฝาง อำเภอแม่อาว อำเภอพร้าว อำเภอสันป่าตอง อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย อำเภอหางดง อำเภอฮอด อำเภอดอยเต่า อำเภออมก๋อย อำเภอสารภี อำเภอเวียงแหง อำเภอไชยปราการ อำเภอแม่วาง กิ่งอำเภอแม่ออนและกิ่งอำเภอดอยหล่อ มีการบริหาร 3 ระดับ คือหน่วยงานบริหารราชการส่วนกลาง 120 หน่วยงาน มีบุคลากรประมาณ 43,488 คน (ไม่รวมบุคลากรของหน่วยงานทหาร) รัฐวิสาหกิจ 39 หน่วยงาน มีบุคลากรประมาณ 5,272 คน หน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาค 36 หน่วยงาน มีบุคลากรประมาณ 11,750 คน และหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 4 หน่วยงาน คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 28 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 183 แห่ง มีบุคลากรประมาณ 1,842 คน

จังหวัดเชียงใหม่ มีนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ 1 คน สมาชิกสภาเทศบาลนครเชียงใหม่ 24 คน โดยแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 4 เขต จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ และสมาชิกสภาเทศบาลนครเชียงใหม่ทั้งสิ้น 25,405 คน มีผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้ง 13,850 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีจำนวนบัตรเสีย 440 บัตรหรือคิดเป็นร้อยละ 3.18 จำนวนบัตรไม่ลงคะแนน 580 บัตรหรือคิดเป็นร้อยละ 4.19

สำหรับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ 42 คน โดยแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 42

เขต เลือกตั้งได้เขตละ 1 คน จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2547 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 1,112,525 คน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 823,971 คน คิดเป็นร้อยละ 74.07 ของผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง มีจำนวนบัตรเสีย 41,477 บัตร คิดเป็นร้อยละ 5.04 บัตรไม่ลงคะแนน 36,165 บัตร คิดเป็นร้อยละ 4.76

ในปี 2546 จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรทั้งสิ้น 1,603,220 คน เป็นชาย 790,107 คน คิดเป็นร้อยละ 49.28 เป็นหญิง 813,113 คน คิดเป็นร้อยละ 50.72 ของประชากรทั้งหมด อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองเชียงใหม่ รองลงมาได้แก่ อำเภอฝาง อำเภอสันทราย อำเภอแม่ริม ตามลำดับ

ประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยชาวไทยภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ รองลงมาได้แก่ ศาสนาคริสต์ อิสลาม ภาษาที่นิยมใช้กันมากคือ ภาษาไทยภาคเหนือและภาษาไทยภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ประชากรของจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนหนึ่งยังเป็นชาวเขา ซึ่งในปี 2546 จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีชาวเขากว่า 239,077 คน กระจุกกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอที่มีประชากรชาวเขามากที่สุด คืออำเภอแม่แจ่ม และ อำเภออมก๋อย โดยมีประชากรชาวเขา 46,241 คน และ 41,488 คน ตามลำดับ ซึ่งเมื่อรวมประชากรชาวเขาทั้ง 2 อำเภอนี้แล้ว มีจำนวนประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรชาวเขาทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยเผ่าต่าง ๆ คือ กะเหรี่ยง มูเซอ แม้ว ลีซอ ลัวะ อีเก้อ และเข่า อาชีพหลักของชาวเขา คือ การทำเกษตรกรรม และการรับจ้าง

ความหนาแน่นของประชากร ในปี 2546 จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ 20,107.057 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 79.73 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดได้แก่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีความหนาแน่นต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร เท่ากับ 4,427.46 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง 1,492.53 คน อำเภอสารภี 769.95 คน อำเภอสันป่าตอง 440.18 คนและอำเภอสันทราย 351.89 คน ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ได้แก่ อำเภอแม่แจ่ม 19.74 คน รองลงมาได้แก่ อำเภออมก๋อย 24.31 คน อำเภอสะเมิง 25.55 คน ตามลำดับ (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2549 <http://chiangmai.nso.go.th/aboutpro.htm>)

3.1.3 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ คือน้ำชลประทาน ประกอบด้วยแหล่งน้ำชลประทานในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยแหล่งน้ำตามโครงการขนาดใหญ่ 4 โครงการ ขนาดกลาง 12 โครงการ และขนาดเล็ก 248 โครงการ นอกจากนี้ยังมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการของศูนย์บริการเกษตรเคลื่อนที่ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในระดับไร่นา และอื่นๆ ที่สร้างเสร็จแล้ว รวมทั้งสิ้น 4,063 โครงการ สามารถเก็บกักน้ำได้ 673.451 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ 1,437,518 ไร่ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำอื่นๆ เช่น สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จำนวน 59 สถานี แหล่งน้ำธรรมชาติอื่นๆ ที่สำคัญ คือ แม่น้ำปิง และยังมีแม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง รวมทั้งสิ้น 2,119 สาย บ่อบาดาล 3,190 บ่อ บ่อน้ำตื้น 65,069 บ่อ สระ 1,686 แห่ง แหล่งน้ำในไร่นา 692 บ่อ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2546)

3.1.4 ระบบพืช

ระบบพืชในพื้นที่นาชลประทานในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นข้าวนาปีในฤดูฝนตามด้วยพืชไร่ หรือพืชผักต่างๆ ในฤดูแล้ง เช่น ข้าวนาปรัง ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หอมแดง กระเทียม หอมหัวใหญ่ มันฝรั่ง พืชผักอายุสั้นอื่นๆ เป็นต้น พื้นที่นาข้าวส่วนใหญ่ปลูกเพียงข้าวนาปี ในฤดูฝน มีส่วนน้อยที่พื้นที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ระบบพืชเป็นข้าวตามด้วยพืชผักอายุสั้น บนพื้นที่ดอน/ที่ราบเชิงเขาซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝนปลูกพืชไร่และไม้ผล เช่น ลำไย มะม่วง ลิ้นจี่ และส้ม ส่วนบนที่สูง/เขา ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝนเช่นเดียวกัน พืชที่ปลูกเป็นพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ชา พืชผักและไม้ผลเมืองหนาว รวมทั้งกะหล่ำปลี แครอท และมะเขือเทศในบางพื้นที่ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 ระบบการผลิตพืชที่พบในพื้นที่ศึกษา จำแนกตามเขตนิเวศเกษตร ปีการผลิต 2544/45

สภาพเกษตรนิเวศน์	ระบบพืช
ที่นา : ชลประทาน	ข้าวนาปี --> ถั่วเหลือง ข้าวนาปี --> พืชผัก 1-2 รุ่น ข้าวนาปี --> ข้าวนาปรัง
ที่นา : อาศัยน้ำฝน	ข้าวนาปี
ที่ดอน : อาศัยน้ำฝน	พืชไร่ : ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 1-2 รุ่น

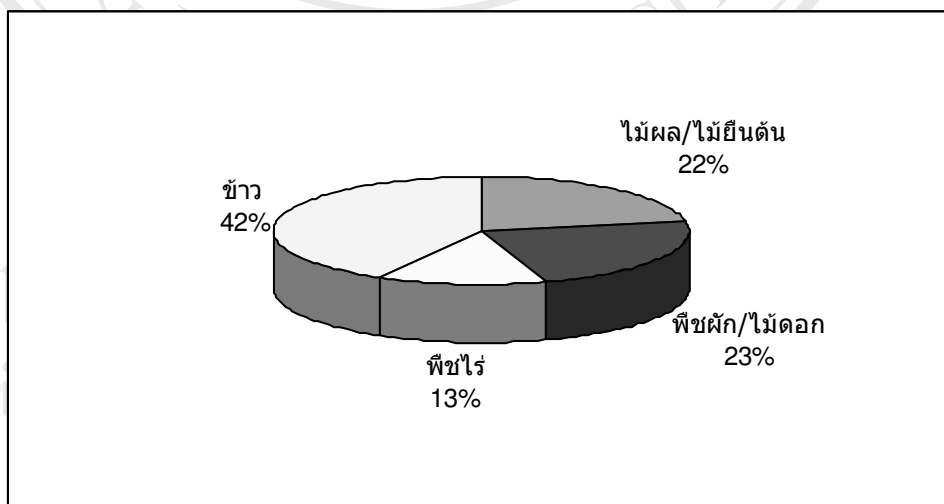
ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

สภาพเกษตรนิเวศน์	ระบบพืช
	ข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ ถั่วเหลืองฝน พืชผัก : หอมแดง พืชผักอื่นๆ ไม้ผล : ลำไย มะม่วง ลิ้นจี่ ส้ม
ที่สูง : อาศัยน้ำฝน	พืชไร่ : ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชผัก : กระหล่ำปลี แครอท มันฝรั่ง มะเขือเทศ ผักอื่นๆ ไม้ผล : ไม้เมืองหนาว ชา ลิ้นจี่

ที่มา: เบญจพรรณ และคณะ (2545)

3.1.5 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

สัดส่วนการใช้พื้นที่การเกษตรเพื่อการปลูกพืช แบ่งตามกลุ่มพืช คือ ข้าว พืชไร่ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น และพืชผัก (ภาพที่ 3.1) โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญมีทั้งพืชไร่ พืชผัก และไม้ผล พืชไร่ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง พืชผัก ได้แก่ กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ และไม้ผล ประกอบด้วย ลิ้นจี่ ลำไย ส้ม และมะม่วง (ตารางที่ 3.2)

ภาพที่ 3.1 สัดส่วนการใช้พื้นที่การเกษตรในการปลูกพืช ในจังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก

2544/45

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (2546)

ตารางที่ 3.2 พื้นที่เพาะปลูก และแหล่งปลูกสำคัญของพืชเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2544/45

พืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	อำเภอที่ปลูกมาก
ข้าวนาปี	585,477	ทุกอำเภอ
ข้าวนาปรัง	36,136	แม่ฮ่าย ฮอด สันทราย
ข้าวไร่	77,860	แม่แจ่ม อมก๋อย
<u>พืชไร่</u>		
ถั่วเหลืองเลี้ยง	68,213	พร้าว แม่แจ่ม
ข้าวโพดฝน	53,745	แม่แจ่ม เชียงดาว
กระเทียม	48,426	แม่แจ่ม ฝาง แม่ฮ่าย
ถั่วเหลืองฝน	34,645	แม่แจ่ม
หอมแดง	35,355	แม่แจ่ม
มันฝรั่ง	22,552	สันทราย แม่แจ่ม ฝาง
<u>พืชผัก</u>		
กะหล่ำปลี	79,990	แม่แจ่ม ฮอด
แครอท	27,294	แม่แจ่ม
หอมหัวใหญ่	19,219	ฝาง แม่วาง
พริกชี้หนู	19,046	ฝาง แม่ฮ่าย
<u>ไม้ผล</u>		
ลำไย	201,589	สารภี ดอยเต่า จอมทอง
มะม่วง	72,997	เชียงดาวพร้าว
ลิ้นจี่	46,662	ฝาง แม่ฮ่าย
ส้ม	35,402	ฝาง

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (2546)

3.1.6 พื้นที่ปลูกข้าวและแหล่งปลูก

จังหวัดเชียงใหม่ ในปีเพาะปลูก 2545/46 มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี ประมาณ 0.51 ล้านไร่ ผลผลิตรวมประมาณ 0.28 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 1 เท่ากันของพื้นที่ปลูกข้าวนาปี และผลผลิตรวมทั้งประเทศ โดยได้ผลผลิตเฉลี่ยทั้งจังหวัด เท่ากับ 572 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับสถิติการปลูกข้าวนาปีในระยะ 15 ปี ที่ผ่านมา พบว่าลดลงเล็กน้อย โดยเฉลี่ยอัตราการขยายตัวของพื้นที่ปลูกข้าวนาปี และผลผลิตข้าวที่ได้ เฉลี่ยลดลงร้อยละ 0.9 และ 0.5 ต่อปี ตามลำดับ ขณะที่พื้นที่การปลูกข้าวนาปี และผลผลิตรวมในช่วงเวลาเดียวกัน กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 18 และร้อยละ 28 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3) แหล่งผลิตข้าวสำคัญกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ โดยแหล่งปลูกข้าวมากที่สุด คืออำเภอสันป่าตอง และพร้าว ทั้งนี้พื้นที่ทำนาในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่รับน้ำชลประทาน

ตารางที่ 3.3 พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปี และข้าวนาปรัง จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2532-2546

ปีเพาะปลูก	ข้าวนาปี			ข้าวนาปรัง		
	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต รวม (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต รวม (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กก.)
2532	635,712	352,889	559	42,307	25,918	613
2533	579,111	295,926	512	40,416	26,578	669
2534	510,224	302,562	594	29,458	21,976	746
2535	442,343	270,714	612	26,959	15,501	575
2536	581,289	240,654	433	34,496	23,362	677
2537	579,347	307,633	531	7,024	4,369	633
2538	555,849	267,762	533	10,668	4,829	456
2539	500,215	220,595	472	10,906	7,543	763
2540	516,440	247,378	486	10,565	6,692	634
2541	476,835	247,635	520	34,134	24,328	713
2542	481,661	251,938	523	21,233	11,697	552

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ข้าวนาปี			ข้าวนาปรัง		
	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต รวม (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต รวม (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กก.)
2543	481,160	236,077	491	13,734	8,837	643
2544	464,649	239,460	517	38,359	25,054	653
2545	553,237	317,816	579	22,474	15,654	697
2546	508,405	284,505	572	25,017	15,258	613
อัตราการขยายตัว เฉลี่ยต่อปี (32-36)	-0.9	-0.5	1.0	18.5	22.2	2.4
อัตราการขยายตัว เฉลี่ยต่อปี (46-46)	1.9	4.3	2.5	28.5	29.8	3.2

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2534-2546) และ <http://oae.go.th/product/majorroce.html> (2547)

3.2 ลักษณะทางกายภาพของอำเภอแม่แตง

3.2.1 ลักษณะทางกายภาพ

อำเภอแม่แตงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 (ถนนเชียงใหม่-ฝาง) กิโลเมตรที่ 40 หมู่ที่ 2 ตำบลสันมหาพน ห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 735 กิโลเมตร ได้รับการจัดลำดับเป็นอำเภอชั้นที่ 2 จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นอำเภอชั้นที่ 2 อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ 40 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอเชียงดาว และอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอแม่ริม , อำเภอคอยสะเก็ด, อำเภอสันทราย และอำเภอสะเมิงจังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอแม่แตงมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,362.784 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งเป็นพื้นที่เขตป่าสงวน พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา - แม่สะ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงลาดเอียงจากตะวันตกไปทางตะวันออก ตอนกลาง และตอนใต้ของอำเภอเป็นที่ราบลุ่ม ทิศตะวันตกเทือกเขาเป็นแนวตั้งฉากจากเหนือไปได้ กั้นระหว่างอำเภอแม่แตง กับอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีระดับความสูงตั้งแต่ 1,000 - 2,500 เมตร และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารส่วนหนึ่งของอำเภอแม่แตง

3.2.2 การปกครอง และประชากร

อำเภอแม่แตง มีจำนวน 13 ตำบล 120 หมู่บ้าน ประกอบด้วยตำบลสันมหาพน มี 10 หมู่บ้าน ตำบลจี้เหล็ก มี 11 หมู่บ้าน ตำบลแม่แตง มี 8 หมู่บ้าน ตำบลอินทขิล มี 19 หมู่บ้าน ตำบลบ้านเป่า มี 7 หมู่บ้าน ตำบลบ้านช้าง มี 5 หมู่บ้าน ตำบลแม่หอพระ มี 9 หมู่บ้าน ตำบลกี้ดช้าง มี 8 หมู่บ้าน ตำบลสบเปิง มี 13 หมู่บ้าน ตำบลป่าเป๋ มี 13 หมู่บ้าน ตำบลเมืองเก่า มี 5 หมู่บ้าน ตำบลช่อแล มี 6 หมู่บ้าน ตำบลสันป่ายาง มี 6 หมู่บ้าน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 13 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลตำบล จำนวน 2 แห่ง คือ เทศบาลตำบลสันมหาพน เทศบาลตำบลเมืองแกนพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 11 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลอินทขิล องค์การบริหารส่วนตำบลสบเปิง องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่า องค์การบริหารส่วนตำบลจี้เหล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่ายาง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่หอพระ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แตง องค์การบริหารส่วนตำบลป่าเป๋ และองค์การบริหารส่วนตำบลกี้ดช้าง

ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 มีจำนวนประชากร 82,038 คน แยกเป็นชาย 40,985 คน หญิง 41,053 คน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยต่อพื้นที่ 56 คน / ตารางกิโลเมตร ซึ่งแบ่งเป็นในเขตเทศบาลเท่ากับ 604 คน / ตารางกิโลเมตร และนอกเขตเทศบาลเท่ากับ 57 คน / ตารางกิโลเมตร

3.2.3 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แม่น้ำสำคัญของอำเภอแม่แตง มี 3 สาย ได้แก่

1. แม่น้ำปิง ต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอเชียงดาว ไหลผ่านตำบลอินทขิล ตำบลบ้านเป้า ตำบลช่อแล ตำบลสันมหาพน ตำบลห้วยเหล็ก แล้วไหลผ่านเข้าอำเภอแม่ริม
2. แม่น้ำแตง ต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอเวียงแหง ไหลผ่านตำบลกุดช้าง ตำบลแม่แตง แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ตำบลสันมหาพน เรียกกันว่า "สบแตง"
3. แม่น้ำจืด ต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอพร้าว ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ตำบลช่อแล ตำบลช่อแล ตำบลบ้านเป้า มีการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ คือ เขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล บริเวณบ้านดง หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านเป้า ใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรและผลิตกระแสไฟฟ้า

3.2.4 ลักษณะการเกษตร

พืชเศรษฐกิจ คือ ข้าวนาปี ข้าวนาไร่ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ยาสูบ อ้อยโรงงาน ลำไย ลิ้นจี่ มะม่วง กระเทียม มันฝรั่ง ชา กาแฟ พริกเล็ก ฝ้าย กะหล่ำปลี

สัตว์เศรษฐกิจ คือ โคเนื้อ โคนม กระบือ สุกร เป็ด ไก่

3.3 ลักษณะทางกายภาพของอำเภอสันกำแพง

3.3.1 ลักษณะทางกายภาพ

อำเภอสันกำแพงมีเนื้อที่ เนื้อที่ทั้งหมด 8.48 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,300 ไร่ ภูมิประเทศ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลแม่ป๋อ และตำบลห้วยทราย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลร่องวัวแดง และตำบลทรายมูล

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบวกค้าง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลต้นเปา

3.3.2 การปกครอง และประชากร

ข้อมูล ณ 1 มิถุนายน 2547 มีจำนวนประชากร 3,208 คน แยกเป็นชาย 1,564 คน หญิง 1,644 คน และมีจำนวนครัวเรือน 919 ครัวเรือน จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต. เต็มพื้นที่ จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 12 บ้านสันตติพงษ์ และ หมู่ที่ 13 บ้านป่าสักขวาง จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต. บางส่วน จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านป่าเส้า หมู่ที่ 2 บ้านป่าเหว หมู่ที่ 3 บ้านเหล่า หมู่ที่ 4 บ้านต้นโชค หมู่ที่ 10 บ้านสันไร่ หมู่ที่ 11 บ้านน้อย และหมู่ที่ 14 บ้านออน ท้องถิ่นอื่นในตำบล มีเทศบาลตำบล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลสันกำแพง

3.3.3 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำธรรมชาติ มีลำน้ำ ลำห้วย ลำเหมือง 22 แห่ง บึง หนอง และอื่นๆ 11 แห่ง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ฝาย 18 แห่ง บ่อน้ำตื้น 307 แห่ง บ่อโยก 7 แห่ง และ ประปาหมู่บ้าน 2 แห่ง

3.3.4 สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ จำแนกได้ดังนี้ เกษตรกร ร้อยละ 55 รับจ้าง ร้อยละ 25 ค้าขาย ร้อยละ 10 รับราชการ ร้อยละ 5 และอื่นๆ ร้อยละ 5